

พืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ป่าโปร่ง

พืชอาหารสัตว์ที่ขึ้นอยู่ตามท้องทุ่ง ที่สาธารณะหรือในป่าล้วนแต่เป็นพันธุกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อชุมชน เกษตรกรได้อาศัยเป็นแหล่งอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์กันมาก ถึงแม้พันธุ์พืชพื้นเมืองจะมี ข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์และผลผลิตต่ำ แต่มีข้อดีหลายประการ เช่น การติดเมล็ดดี มีความ ต้านทานโรคและแมลงและมีคุณค่าทางอาหารสูง สามารถขึ้นได้ในสภาพดินที่มีน้ำท่วมขัง เป็นกรด หรือทนแล้งได้ดี และในบางสภาพบางพื้นที่ที่พืชอื่นไม่สามารถขึ้นได้ นอกจากใช้เป็นอาหารสัตว์แล้ว ยังมีหลายพันธุ์ที่ใช้เป็นพืชสมุนไพร webpage นี้เป็นผลการสำรวจและเก็บรวบรวมพันธุ์ตาม โครงการความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืชอาหารสัตว์ โดย กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ มีเนื้อหา ของพันธุ์พืชอาหารสัตว์พื้นเมือง ทั้งที่เป็นพืชในวงศ์ถั่ว วงศ์หญ้า และวงศ์อื่นๆจะเน้นในเรื่องลักษณะ ทางพฤกษศาสตร์และคุณค่าทางอาหาร เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์และผู้สนใจ ทั่วไปทราบ

หญ้ารูซี่

(*Brachiaria ruziziensis*)

เป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี มีลักษณะการเจริญเติบโตแบบต้นกิ่งเลื้อยกิ่งตั้ง สูง 60-100 เซนติเมตร ลำต้นกลม แข็งเรียวยาวเล็กไม่มีขนที่ลำต้น มีรากและแตกแขนงบริเวณโคนต้น ใบสีเขียวอ่อนมีลักษณะคล้ายหอกอ่อนนุ่ม มีขนละเอียดคลุมทั้งด้านหน้าและหลังใบ ใบยาว 13-15 เซนติเมตร กว้าง 0.8-2.5 เซนติเมตร ชอบอากาศในเขตร้อนที่ฝนตก ต้องการดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีคุณค่าทางอาหาร สัตว์สูง ลักษณะเด่นของหญ้ารูซี่ คือ สามารถผลิตเมล็ดได้มาก และเมล็ดมีความงอกสูง ทำให้สะดวกต่อการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดซึ่งเป็นผลให้มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปลูกหญ้ารูซี่ได้อย่างรวดเร็ว สามารถเจริญเติบโตในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ขึ้นได้ดีในพื้นที่ดอน ดินมีการระบายน้ำดี ทนแล้งพอสมควร ทนต่อการเหยียบย่ำของสัตว์ ไม่ทนน้ำท่วมขัง ผลผลิตน้ำหนักแห้ง 2.0-2.5 ตันต่อไร่ปี โปรตีน 7-10 เปอร์เซ็นต์

การเตรียมพื้นที่ปลูก

ทำการไถย่อยดินให้ละเอียดและร่วนซุยโดยการไถ 2 ครั้ง ๆ แรกเป็นการไถเพื่อกลับหน้าดินและเป็นการกำจัดวัชพืชที่คลุมดินอยู่ไปในตัวส่วนการไถครั้งที่ 2 เพื่อกำจัดวัชพืชที่ขึ้นมาใหม่

การปลูก

สามารถทำได้ 2 วิธีคือ การปลูกด้วยเมล็ดเมล็ดและหน่อพันธุ์ แต่วิธีที่นิยมปลูกมากที่สุดคือการปลูกด้วยเมล็ดใช้เมล็ดพันธุ์หญ้ารัฐอัตรา 2.0 กิโลกรัมต่อไร่ หวานหรือโรยเป็นแถวๆห่างกัน 50 เซนติเมตร

การใส่ปุ๋ย

ก่อนปลูกควรมีการใส่ปุ๋ยรองพื้นสูตร 15-15-15 อัตรา 20 กิโลกรัมต่อไร่ และใส่ปุ๋ยคอก 50-100 กิโลกรัมต่อไร่ ภายหลังการเก็บเกี่ยวควรใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10-20 กิโลกรัมต่อไร่

การกำจัดวัชพืช

ควรกำจัดวัชพืชภายหลังจากปลูกหญ้า 2-4 สัปดาห์ ควรทำในช่วงต้นฤดูฝนสังเกตดูว่ามีวัชพืชขึ้นหนาหรือไม่ถ้ามีวัชพืชขึ้นหนาให้ทำการกำจัดได้ทันที

การใช้ประโยชน์

การตัดหญ้าสุ่มไปใช้เลี้ยงสัตว์ ควรตัดครั้งแรก 60-70 วันหลังปลูก โดยตัดสูงจากพื้นดิน 10-15 เซนติเมตร สำหรับการปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มในแปลงหญ้า ควรปล่อยเข้าครั้งแรกเมื่อหญ้าอายุ 70-90 วัน หลังจากนั้นจึงทำการตัดหรือปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มหมุนเวียนทุก 30-45 วัน ในช่วงฤดูฝนหญ้าโตเร็ว อาจตัดได้ที่อายุน้อยกว่า 30 วัน หญ้าที่แนะนำให้เลี้ยงโค กระบือ ในรูปหญ้าสดหญ้าแห้งหรือหญ้าหมัก

หญ้ากินนีสีม่วง

Panicum maximum TD 58

เป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี ลักษณะเป็นกอตั้งตรงแตกกอดี มีใบขนาดใหญ่ ใบดกและอ่อนนุ่ม ส่วนของข้อปล้อง กลุ่มดอก และเมล็ดมีสีม่วงอมเขียว เหมาะสำหรับปลูกบนพื้นที่ดอนมีดินเหนียวจนถึงดินทรายและในพื้นที่เขตชลประทาน ทนทานต่อสภาพพื้นที่แห้งแล้ง และสามารถเติบโตได้ในสภาพร่มเงา ปลูกขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและหน่อพันธุ์ตอบสนองต่อการให้น้ำและปุ๋ยได้ดี ให้ผลผลิตน้ำหนักร่มเงา ประมาณ 2.5 - 3 ตันต่อไร่ต่อปีมีโปรตีนประมาณ 8 - 10 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักร่มเงา

การเตรียมพื้นที่ปลูก

ไถย่อยดินให้ละเอียด ร่วนซุย เหมาะสำหรับการฝังตัวของเมล็ด โดยไถพรวน 2 ครั้ง การไถครั้งที่ 1 เป็นการไถเพื่อกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมอยู่ให้หมดไป และการไถครั้งที่ 2 เพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นมาใหม่พร้อมทั้งทำให้ดินละเอียดเป็นการปรับสภาพแปลงหญ้าให้ราบเรียบ

การปลูก

สามารถปลูกได้ด้วยเมล็ดหรือหน่อพันธุ์ ปลูกโดยการหว่าน อัตรา 1-2 กิโลกรัมต่อไร่ หรือโรยเมล็ดเป็นแถวระยะห่างแถว 50 เซนติเมตร โดยไม่กลบเมล็ด ส่วนการเพาะกล้าใช้เมล็ด 1 กิโลกรัมเพาะในพื้นที่ 200 ตารางเมตรเมื่ออายุต้นกล้า 1 เดือนให้ย้ายปลูกหลุมละ 3 ต้น ระยะปลูก 50x50 เซนติเมตรจะปลูกได้ 3 ไร่ หรือใช้แยกหน่อจากต้นเก่ามาปลูกใช้ระยะปลูก 50x50 เซนติเมตรเช่นกัน แต่ต้นหญ้าจะโตช้ากว่าการปลูกด้วยต้นกล้า ส่วนการปลูกด้วยหน่อพันธุ์ในพื้นที่ 1 ไร่ ใช้หน่อพันธุ์ประมาณ 400 กิโลกรัม ปลูกหลุมละ 3 ต้น

การใส่ปุ๋ย

ก่อนปลูกควรมีการใส่ปุ๋ยรองพื้นสูตร 15-15-15 ในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ นอกจากนี้อาจมีการใส่ปุ๋ยคอกร่วมด้วยเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน หลังการตัดทุกครั้งควรใส่ปุ๋ยยูเรียในอัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่

การกำจัดวัชพืช

กำจัดวัชพืชครั้งแรก 3 - 4 สัปดาห์หลังปลูก และหากมีวัชพืชขึ้นมากอาจกำจัดวัชพืชครั้งที่ 2 หลังจากครั้งแรก 2 เดือน

การใช้ประโยชน์

การตัดหญ้ากินนี้สีม่วงเพื่อนำให้สัตว์กินควรตัดครั้งแรกเมื่อหญ้ามียอายุ 60 วัน หลังจากนั้นจึงจะทำการตัดทุกๆ 30-40 วัน โดยตัดสูงจากพื้นดิน 10-15 เซนติเมตร เหมาะสำหรับใช้เลี้ยงโค กระบือในรูปหญ้าสด ทำหญ้าหมักหรือปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มได้